

Tájak kerámiából

Gerle Margit műhelyében

(Mind ez idáig azt hittem, hogy a tájbrázolás a festészet privilégiuma. Az tény, hogy az utóbbi időben a képzőművészeket eddig meglehetősen elhatárolt műfajai kezdtek kikezdeni vagy ledönteni a válaszfalakat. Az viszont meglepetésként érintett, hogy a közelmúltban egyszer Gerle Margit új kísérleteinek fotóit láttam. E fotók kerámia tájképeket ábrázoltak. Azt tudtam Gerle Margitról, hogy Békésben, Bezőberényben született, a Tömörkény Gimnázium és Művészeti Szakközépiskola kerámia szakának elvégzése után az Iparművészeti Főiskolán végzett keramikusként, majd Hódmezővásárhelyen a majolikagyárt tervezője lett. Néhány évvel ezelőtt költözött Szegedre. A Ságvári utcai ház szárítója a férj, Benes József, a Zentáról áttelepült festő és grafikus műterme, az alagsor egyik helyiségében pedig Gerle Margit korongja, elektromos kemencéje, agyagosládája, szárítópólya. Legutóbbi közös szegedi kiállításukon már bemutatott néhány kerámiából formált tájképi ihletésű kompozíciót, amelyek teljesen új utat nyitnak a magyar kerámiaművészetben.)

Néhány évvel ezelőtt hosszú utazást tettünk a jugoszláviai tengerparton. Teljesen magával ragadott a mediterrán táj varázsa. Az utazást követően a siklósi kerámiaszimpozíción kezdett foglalkoztatni a gondolat, hogy ezt a meghatározó élményanyagot fel lehetne dolgozni a kerámia műjében. Természetesen ezek a tájképek nem utazási prospektusok, képeslapok vagy albumok szellemében készültek, hanem a tájélmények summázatait szerettem volna térbe átfogalmazni. Alföldi létemre vonzónak a hegyek, a mediterrán táj különös növényzete, az égbolt és a tenger. Ezek a motívumok, árt tájelemek adják a kompozíciók építőelemeit. A dombok, a víztükrök, a bokor, a fa, a felhő egymáshoz kapcsolódását formájuk és arányuk rendjét keresem a térben. Ezek a kerámiafogalmazványok vagy tájképi följegyzések egy kísérlet első darabjai. Leginkább az foglalkoztat, a hegyeknek, vízeknek és növényeknek ezeket az absztrahált emlékeiket hogyan tudnám nagyméretű, köztéri munkákká alakítani.

(Gerle Margit sokoldalú művész. Már diákkorában megtanulta az ősi fazekasság mesterségéből fogásait, a korongozás, a mázolás, díszítés megannyi fortélyát. A főiskolán rádobbert, hogy az agyaggal, ezzel a könnyen formálható, alakítható, képlékeny anyaggal mást is ki lehet fejezni: így hát végigzongorázta a formalakítás egész skáláján a legelsőbb módszerektől a drasztikus indulatokig. Aztán a majolikagyártásban egy adott ipari háttér és meglehetősen hagyományos igény-satujában próbálkozott a korszerű környezetkultúrába illő hasz-

nálati és dísz tárgyak készítésével, dekoratív vázacsaládok, edények, kehelycsoportok, kerámia tárgyak készítésével, majd az épített térbe illeszthető nagyméretű konstrukciókat készítette. Ezek a jó részt karcsú forgástestek a vegetáció élményét sugallták, parkokban, játszótéren bonthatnák ki igazi szépségüket. Korongozott színes porcelánoszlopok szélkacsái, propperellei nemcsak esztétikai élményt nyújthatnának, de bekapcsolnák erőterükbe a természet pillanatnyi változásait is.)

Amikor fotókat készítettünk a kerámia tájakról, akkor éreztük meg a kompozíciók monumentálisát. Ezek a tájképek igazi táj képei lehetnének, ha főnagytva épületek között, parkokban, játszótéren nem műtárgyként megvalósulhatnának. Képesek lennének becsémpészni a dehumanizáló környezetünkbe a természet emlékeit, a táj őselemeinek motívumait. Nagyon szeretném ezeket a tájkonstrukciókat nagyban megvalósítani, például színes betonhéjakból fölépíteni, vagy igazi dombokat építeni, és olyan növényzettel — pázsittal, bokrokkal, fákkal — borítani, melyek formában és színben visszaidéznék kerámiában megfogalmazott elképzeléseimet. Hiszek abban, hogy az épületek arányaihoz igazodva a geometrikus elemek között a domboknak, növényeknek, felhőknek vizuális summázata és a víztükrök játéka nemcsak esztétikai élményt jelentene, de gazdagítaná az emberek érzelmvilágát is.

(Kerámia edények, dísz tárgyak, térplasztikák, ékszer, rajzok, színtanomatok. Nagyfokú nyitottságra, szerteágazó érdeklődésre, kísérletezésre valló sokszínűség. Nem véletlenül figyelt oda munkásságára a szakma és a kritika. Néhány hete Berlinben, a Magyar Kultúra Házában nyílt kiállítás, mely a hónap végéig tekinthető meg. Kerámia szobrok, edények, színtanomatok és fotók segítségével mutatja be tevékenységét az NDK-beli érdeklődőknek.)

Azt hiszem, az teljesen mindegy, minek hívják az embert, keramikusnak, grafikusnak vagy iparművészeknek. Aki nyitottan él, érdekli a művészet helye, szerepe, jelene és jövője, azt mindig hajlja valami belső erő. S nincs abban semmi ellentmondás, hogy egyszer bögrét tervezek, máskor kerámia gyöngyöket készítek, utána pedig grafikat. Számomra a rajzolás, a festés „kiegészítő sport.” A papír kevesebb ellendállást tanúsít, mint az anyag. A grafikatokat szellemi újjgyakorlatoknak tartom, melyek továbbfejlesztik, elősegítik térformáló munkámat is. Most éppen porcelánnal foglalkozom, a kagylóforma sokféle variációs lehetősége izgat, és új, rusztikusabb felületmegmunkálással kísérletezem.

TANDI LAJOS

Transzplantáció

Mindig szerettem a klinikák műtőközlését. Valami megmagyarázhatatlan izgalom fog el még ma is, ha arra a folyosóra tévedek, ahol szinte átalakulnak az emberek. Valami rendkívül feszültséggel telt a levegő, amely mégis nyugalmat áraszt, és tiszteletet parancsoló rend kíséri az engedéllyel „betévedőt”. A színek is egyszerűen megváltoznak. A vakító fehéret feledtetni az ébren tartó, nekem egyenesen izgató türkizkék. A szemek vibráló pillanata kiszorítja a nyelvet, a szó nagyságát. Csak a vértelen arc, a morfium mélybe és magasba szárnyaló kéksége kíséri a műtőbe érkezőt. Valakit mindig hoznak és valaki mindig távozik. Az egyik toroka még nem szokott a tubus nélküli monoton levegővételhez, a másiké még csak most készül a végtelennél tűnő altatáshoz. Aztán minden a legnagyobb rendben halad...

Úlök a II. számú sebészeti klinika harmadik emeleti folyosóján. Órámon a kismutató türelmetlen gyorsasággal halad. Idegesít, mert nem tudom, riport lesz-e a baráti társaságban halott műtét történetéből. Minden fehér köpenyes orvost jól megnevezek magamnak. Tippelek, benne volt-e a teamban. Aztán, egyszer csak hozzálátok.

Van itt az osztályon egy zentai fiatalember? — Kezdem a mondókám egy ápolónőnek, de nem jutok tovább, mert a mellett elhaladó, bekötött kezű férfire rámutatok.

Bizonyára őt keresi — villan, aztán eltűnik kezében egy nagy orvosság tálccával. Gvornan bemutatkozunk, megszorítom a bal kezét.

Kalmár Zoltán. Néhány hónappal ezelőtt a kukoricaszedő gépp szétrombolta a jobb kezét. Igen súlyos állapotban került a szegedi, II. számú sebészeti klinikára. Hüvelykujja hiányzott, de a többi is reménytelenül, roncsoltan gennyvesedni kezdett. Majdhogynem, egyetlen megoldás létezett, az amputáció.

Az élet gyöngyvillanása a homlokokon. Így jó elhagyni a műtő guruló kocsján a szikrázó lámpák fénytényerét. A csapóajtó koppanása ilyenkor egy nagy győzelem zöreje.

Amikor elkapott a gép, azonnal az jutott eszembe, hogy mi lesz velem ezután. Oda a jobb kezem! Tudja, egy kicsit

belehaltam. Most, hogy túl vagyok a nehezén, szinte repülni tudnék. Visszaadták az életkedvem, megszabadították a nyomorékok kegyetlenül valós depressziójától. Hát, nézze meg! Itt van a kezemen a lábom ujja, és mozgatni tudom. Kemény embernek tartom magam, azzá nevelt az ugar, de a balesetem után nem tudtam elképzelni, hogy még valaki visszaadhatja az életkedvem. Most, hogy újból van hüvelykujjam, érzem, tudom, újból kezdhetem — dolgozhatok!

Kalmár Zoltán 28 éves fiatalember. Március 13-án gyógyultan elhagyta a szegedi II. számú sebészeti klinikát.

Transzplantáció digiti. Ujjátültetés: elpusztult ujj (rendszerint hüvelyk-) pótlása lábujj átültetésével. Nicoladoni műtét: az elvesztett hüvelyk- v. közéjű pótlása inkább nélkülözhető kéz- v. lábujj átültetésével... — így ír erről az orvosi lexikon.

A délelőtti vizit mindig nagy feszültséget, várakozást kelt a betegekben. A kórtermekben valamennyien várják a biztató szót valamennyien várják az elbocsátó szép szót. Aki elmehet, mindig megsajnálja a még ott maradtót. Aki ott marad, mindig irigykedik az elmenőre.

Dr. Bende János barátom segítségével aztán sikerül találkoznom a team orvosával, vizit után. Dr. Endrődi János adjunktus, dr. Simonka János, dr. Kiss Gyula és dr. Dóczy Tamás tanárságédek a transzplantációs műtét résztvevői. A team vezetőjétől, dr. Endrődi János adjunktustól kérem:

Milyen felkészültség volt szükséges ahhoz, hogy az országban elsőként sikeres ujjátültetést hajtottak végre? — A megfelelő baleseti sebészeti tapasztalatokon túlmenően mikrosebészeti jártasság, pontosan, fegyelmezetten együtt dolgozó orvos- és asszisztenscsoport munkája, továbbá nyugodt körülmények, műtői lehetőség és megfelelő eszközök szükségessége.

Hogyan zajlott le a műtét? — Első dolgunk volt a gyulladásgátló, a roncsolt kéz kitisztítása és az elhalt csontok eltávolítása. Aztán a mutatóujj ép bőrt átmentettük az átültetett hüvelykujjra. Két részletben dolgoztunk, szinkronban. Dr. Simonka a lábujjműtét végzte, miközben mi a fogadó kezét készítettük elő. A műtét egyik kulcsfontosságú része volt a lábujj preparálása. Megfelelő magasságban kellett preparálni a lábujj artériáit, vénáit, idegeit, a feszítő és hajlító inakat, valamint a csontot. A preparálás

után mikroszkopikus eljárással varrtuk össze az artériát és a két vénát. (Ehhez annyit, hogy a fonalvastagság 0,02 milliméter). Ezután következett az a kritikus ötperc, amikor kiderül, hogy megindul-e a vérkeringés, vagy sem. Amikor megindult a véráramlás, mindannyian fellelegztünk. Ezután már csak a feszítő, hajlító in és az ideg varrása hiányzott. (Mindez persze 9 órát vett igénybe).

Szegeden, baleseti sebészeti körülményeknek megfelelően a II. sz. Sebészeti klinika foglalkozik a kézsérülésekkel. A klinikának ez az úgynevezett kézsebészeti csoportja készül immár tíz éve a transzplantációs műtétekre. A kéz gyógyítása nemcsak az egyén, de a társadalom szempontjából is az egyik legfontosabb sebészeti feladat.

Surranó léptek nesze szegi a műtők csendjét. Disszonáns zöreje, amikor a kocsi kereke ajtófát fog. A műtősök alig látnak értelmes emberi tekintetet. Az a dolog, hogy ha valaki elkábult, beteljük egy helviségbe, majd a még kábát kitolják onnan.

Endrődi adjunktussal ballagunk a hátsó lépcsőn. Egyenesen a profhoz. Több mint tíz éve a pályán vagyok, mégis elfog egy kis izgalom. Úgy érzem, hogy minden méter, mely közelebb visz a „szentélyhez”, az orvostudomány egyik műhelyéhez, nekem idegen világ, és illelenek helytállnom. A prof. — mondják a hallgatók, de az osztály orvosai is. Dr. Fényes-György „rezidenciájában” különös, de megnyugtató érzés kerit hatalmába. Depridol-könnyedség, és részemről egy kicsit meglátástott orvostudományi jólérsétség. Észre sem veszem, s máris a műtétről beszélgetünk.

A kéz az ember egyik legfontosabb szerve, s minthogy munka közben gyakran megsérül, akár rokkantság is bekövetkezhet. Ennek megszüntetése a baleseti sebészeti feladata. E fontos munkát egyetemünkön évek óta a II. számú sebészeti klinika látja el. A komolyabb műtétekhez először is a személyi és tárgyi feltételeket kellett biztosítani. A SZOTE vezetése minden segítséget megadott, nekünk csak a szakembereket kellett kiválasztanunk és kiképezni. A szerencse is közrejátszott abban, hogy ilyen jó „csapat” összeállhatott, hiszen a fiatalok elméleti tudása ötvöződött az idősebb orvosok gyakorlati felkészültségével. A sikerek egyik mérföldköve az is, hogy orvosaink több külföldi országban tanulmányutakon vehettek részt. Nagy öröm számomra, hogy a kézsebészeti team a mikroszkopikus gyakorlatot kiválóan elsajátította. Szerencsés momentum, hogy az idegsebészeti és a traumatológia egy intézményben van.

Hogyan értékeli a Magyarországon először sikerült transzplantációs műtétet? — A beteg már most célirányosan tudja használni a kezét. Ez rendkívül nagy dolog. Örvendétes, hogy a klinikának megvannak a lehetőségei, hogy a legfinomabb orvosi technikát igénylő baleseti sebészeti beavatkozások elvégzésére is.

Mindig szerettem a klinikák, műtők közelségét. Valami megmagyarázhatatlan izgalom fog el, ha arra a folyosóra tévedek, ahol valamennyien átalakulnak az emberek. Mindig feszültséggel telt a levegő. Mindig idecsélt „nyugalmat” áraszt a rend, a tiszteletet parancsoló fegyelem. És a vakító fehéret feledtető, engem mindig ébren tartó, türkizkék felizgat és visszahoz a műtők szikrázó fény világából.

BAGAMÉRY LÁSZLÓ

Polner Zoltán

A történelem tigrise

Az iszony végredeletet: széttépett arcok. En csak a hullamerev egkre emlékszem. Lapul a történelem tigrise az éjben.

Ki emlékszik a végredeletekre? Honnan ez a sikoly szél, ez a Koponyák-hegye honnan? A történelem tigrise vár a bozótban.

Véres állati üvöltés reszket a kövekben. Füstölgő sírkövek: Lidice, Dachau, Auschwitz. A történelem tigrise puhán lopakszik.

Ki ne emlékezne a széttépett arcokra: gázkamrákban a világot szívünkbe hagyták, és látták a történelem fenevadját.

Szokolay Zoltán

Magyar

méhedben mert megfogantam
szólítalak
anyanyelvnek
testem lelkem néked adtam
hívhatlak már
mátka-nyelvnek
sorsomul a dal fogadtam
fiam-nyelv
én fölnevellek